

## คำวินิจฉัยของ นายมานิต วิทยาเต็ม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๖๑/๒๕๔๕

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

เรื่อง ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม ที่ ๑ นางวรรณภา แก้วพรหม ที่ ๒ และนายสมภาร แก้วพรหม ที่ ๓) ในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๑๖๑๔/๒๕๔๕ ของศาลจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือตามคำสั่งของศาลฎีกาให้ส่งคำโต้แย้งของจำเลยในคดีแพ่ง (ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม นางวรรณภา แก้วพรหม และนายสมภาร แก้วพรหม) ที่ได้แย้งว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ที่บัญญัติว่า “...ฯลฯ...และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้ให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย...ฯลฯ...” นั้นชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งและวรรคสาม เนื่องจากการที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ กำหนดให้มีการวางเงินพร้อมกับการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนั้น บุคคลที่มีฐานะยากจนย่อมไม่มีเงินมาวางและยอมที่จะไม่ได้รับความเป็นธรรมที่จะได้รับความคุ้มครองจากศาลยุติธรรมในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาและจำนวนเงินดังกล่าวนั้นจะต้องนำมาวางโดยจะขอทุเลการบังคับหรือขออนุญาตในจำนวนเงินดังกล่าวไม่ได้ ดังนั้นบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแก่บุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาและมีมติให้รับคำร้องไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๖ ข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง และรับไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

## กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

มาตรา ๓๐ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

#### ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๕๕ “ถ้าคู่ความคนใดอ้างว่าเป็นคนยากจนไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา เมื่อศาลได้ไต่สวนเป็นที่เชื่อได้ว่าคู่ความนั้นเป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียม ก็ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความนั้นฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถาได้ แต่การขอเช่นว่านี้ ถ้าผู้ขอเป็นโจทก์ ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลด้วยว่าคดีของตนมีมูลที่จะฟ้องร้องหรือในกรณีอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลเห็นว่าเหตุผลอันสมควรที่จะอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี

เมื่อคู่ความคนใดได้รับอนุญาตให้ฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถาแล้ว ยื่นคำขอว่าความอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณีต่อมา ให้ถือว่าคู่ความนั้นยังเป็นคนยากจนอยู่ เว้นแต่จะปรากฏต่อศาลเป็นอย่างอื่น”

มาตรา ๑๕๗ “เมื่อศาลอนุญาตให้บุคคลใดฟ้องหรือต่อสู้ความอย่างคนอนาถา บุคคลนั้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ค่าธรรมเนียมเช่นว่านี้ให้รวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอนุญาตในระหว่างการพิจารณา การยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลนั้น ให้ใช้บังคับแต่เฉพาะค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลที่จะต้องเสียหรือวางภายหลังคำสั่งอนุญาตเท่านั้น ส่วนค่าธรรมเนียมศาลหรือเงินวางศาลที่เสียหรือวางไว้ก่อนคำสั่งเช่นว่านั้นเป็นอันไม่ต้องคืน”

มาตรา ๑๖๑ “ภายใต้บังคับบทบัญญัติห้ามมาตราต่อไปนี้ ความรับผิดชอบที่สุดสำหรับค่าฤชาธรรมเนียมของคู่ความในคดีย่อมตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดี แต่อย่างไรก็ดี ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะชนะคดีเต็มตามข้อหาหรือแต่บางส่วน ศาลมีอำนาจที่จะพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีนั้นเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงหรือให้คู่ความแต่ละฝ่ายเสียค่าฤชาธรรมเนียมส่วนของตน หรือตามส่วนแห่งค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายได้เสียไปก็ได้ ตามที่ศาลจะใช้ดุลพินิจ โดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริต ในการคู่ความหรือการดำเนินคดีของคู่ความทั้งปวง

ถ้ามิได้ระบุค่าฤชาธรรมเนียมชนิดใดไว้โดยเฉพาะ ค่าฤชาธรรมเนียมนั้นให้รวมถึงค่าป่วยการพยาน ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมในการส่งเอกสารและบังคับคดีและค่าฤชาธรรมเนียม หรือค่าธรรมเนียมอื่น ๆ บรรดาที่กฎหมายบังคับให้เสีย

คดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ฝ่ายเริ่มคดีเป็นผู้เสียค่าฤชาธรรมเนียม”

**มาตรา ๒๒๕** “การอุทธรณ์นั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้น ซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียม ซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย ให้ผู้อุทธรณ์ ยื่นสำเนาอุทธรณ์ต่อศาลเพื่อส่งให้แก่จำเลยอุทธรณ์ (คือฝ่ายโจทก์หรือจำเลยความเดิมซึ่งเป็นฝ่ายที่มีได้ อุทธรณ์ความนั้น) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓๕ และมาตรา ๒๓๖”

#### การพิจารณาและคำวินิจฉัย

ตามคำร้อง ผู้ร้องโต้แย้งเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ที่บัญญัติว่า “...ผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย...” นั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งและวรรคสาม เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา ๒๒๕ ดังกล่าว เป็นผลให้บุคคลที่มีฐานะยากจนไม่มีเงินค่าธรรมเนียมมาวางศาลจึงไม่ได้รับความเป็นธรรมที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาจากศาลยุติธรรม

พิจารณาแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๖๑ บัญญัติว่า ค่าฤชาธรรมเนียม ของคู่ความในคดียอมตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดี ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจหน้าที่จะพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ ชนะคดีนั้นเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง หรือให้คู่ความแต่ละฝ่ายเสียค่าฤชาธรรมเนียมส่วนของตน หรือตามส่วนแห่งค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายได้เสียไปก็ได้ ตามที่ศาลจะใช้ดุลพินิจ โดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการคู่ความหรือการดำเนินคดีคู่ความทั้งปวง

ดังนั้น ค่าธรรมเนียมที่คู่ความฝ่ายหนึ่งพึงได้รับจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นค่าใช้จ่ายจริง ในการที่ต้องเข้าเป็นคู่ความในคดีในศาลด้วยเหตุที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามโต้แย้งสิทธิของตน ค่าธรรมเนียม

ที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งให้คืนมีใช้หนี้ที่เป็นมูลพิพาทแห่งคดี แต่เป็นหนี้ที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลที่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีต้องรับผิดชอบตามที่ศาลได้ใช้ดุลพินิจกำหนดในคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการรู้ความหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย หนี้ค่าธรรมเนียมศาลนี้ มีสัดส่วนเป็นจำนวนเงินเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับหนี้ที่เป็นมูลแห่งพิพาทคดี ประเด็นพิจารณาจึงมีอยู่ว่า การบังคับให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมที่ศาลชั้นต้นสั่งให้ใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งพร้อมกับคำอุทธรณ์นั้นเป็นอุปสรรคต่อคู่ความที่ยากจนในการที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นจริง หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๕ บัญญัติว่า ถ้าคู่ความคนใดเป็นคนยากจนไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา เมื่อศาลได้ไต่สวนเป็นที่เชื่อได้ว่าคู่ความนั้นเป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมก็ให้อนุญาตให้คู่ความนั้นฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถาได้ และมีบทบัญญัติเกี่ยวเนื่องในมาตรา ๑๕๗ บัญญัติว่า เมื่อศาลอนุญาตให้บุคคลใดฟ้องหรือต่อสู้ความอย่างคนอนาถา บุคคลนั้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ค่าธรรมเนียมเช่นว่านี้ให้รวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา ดังนั้นหากผู้ร้องเป็นคนยากจนก็ย่อมสามารถร้องขอสู้ความอย่างคนอนาถาและได้รับยกเว้นการวางเงินค่าธรรมเนียมที่ศาลสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕

การที่จะพิจารณาว่า บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ จัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ย่อมต้องนำบทบัญญัติมาตราอื่นที่เกี่ยวข้องในกฎหมายฉบับเดียวกันมาประกอบการพิจารณาด้วย ในคดีนี้ เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ประกอบกับมาตรา ๑๕๕ และมาตรา ๑๕๗ แล้ว เห็นว่า ในกรณีที่คู่ความเป็นคนยากจนไม่มีเงินที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล กฎหมายก็หาทางแก้ไขไว้แล้ว ความที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีโดยเป็นคนยากจนมิได้เป็นอุปสรรคในการที่คู่ความจะขอยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ หรือต่อศาลฎีกา และบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับแก่คู่ความที่อุทธรณ์หรือฎีกา โดยเสมอกันทุกราย ไม่ว่าจะเป็้นโจทก์หรือจำเลยในศาลชั้นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕  
ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

นายมานิต วิทยาเต็ม  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ